Motion till riksdagen 1986/87:A801

Ann-Cathrine Haglund och Birgitta Rydle (m)

Mäns och kvinnors villkor på arbetsmarknaden

Mot.
1986/87
A801–803

Av all statistik över sysselsättning, arbetsuppgifter, löne- och pensionsförhållanden framgår klart att skillnaderna mellan mäns och kvinnors villkor på arbetsmarknaden ännu är mycket stora. Kvinnor och män finns i skilda branscher och i olika yrken. De har olika lång arbetstid, olika lön och som följd därav olika pension.

Tyvärr tar inte regeringen i budgetpropositionen några initiativ som ökar kvinnors valfrihet och möjligheter eller minskar skillnaderna mellan kvinnors och mäns villkor i arbetslivet. Framför allt föreslår regeringen ingenting som bryter de offentliga monopolen. Barnomsorg, vård och sjukvård – områden där de flesta anställda är kvinnor – förutsätts huvudsakligen ske i allmän regi.

Bryt de offentliga monopolen

Ett brytande av de offentliga monopolen inom vård och barnomsorg skulle ge kvinnorna stora möjligheter till egenföretagande och entreprenadverksamhet. Det skulle också vidga kvinnors arbetsmarknad i och med att friheten att välja mellan att söka anställning i enskild eller offentlig verksamhet skulle öka.

När samhället missgynnar enskilt ordnad barnomsorg innebär detta inte endast att familjens valfrihet att välja den barnomsorg de anser bäst begränsas. Det innebär också att man förhindrar framväxten av nya modeller och lösningar av barnomsorg som bättre skulle motsvara människors behov – initiativ som många kvinnor säkerligen skulle ta i form av entreprenad, egenföretagande, anställning m. m.

Motsvarande gäller vid missgynnande av annan enskild vård och service.

Det är nödvändigt att de offentliga monopolen inom kommunikationssektorn, inom vården och inom den kommunala servicen bryts och att enskilda entreprenörer – som ofta är kvinnor – får möjligheter att konkurrera på likvärdiga villkor. Då stimuleras konkurrens och tillväxt och då växer nya företag och nya arbetstillfällen fram – inte minst för kvinnorna.

Om de offentliga monopolen bryts, uppmuntras kvinnors erfarenhet, kreativitet och initiativförmåga.

1 *Riksdagen 1986/87. 3 saml. Nr A801–803*

Skolan måste aktivare uppmärksamma flickornas studie- och yrkesval

Kvinnornas arbetsmarknad är i stort sett begränsad till arbeten inom vård-, kontor-, lärar- och serviceyrken. Medan männens arbetsmarknad omfattar ca 300 yrkesområden finns de flesta kvinnorna inom ca 30 yrkesområden. Det traditionella yrkesvalet har förändrats mycket litet de senaste åren.

Inom den offentliga sektorn innebär kraven på högre effektivitet och bättre utnyttjande av resurserna minskad nyrekrytering. Kvinnorna kommer inte att på samma sätt som hittills kunna räkna med en säker arbetsmarknad inom den offentliga sektorn utan måste vara beredda att i större utsträckning söka sig till andra områden.

Flickornas snäva yrkesval gör dem mer sårbara än andra på arbetsmarknaden. De måste bredda sitt utbildnings- och yrkesval till områden som i dag är mindre vanliga för flickor. De måste också i högre grad välja längre utbildningar.

Kvinnor har sällan arbetsledande befattningar och chefstjänster. Unga kvinnor har därmed få förebilder som stimulerar till längre grundutbildning som ger mer kvalificerade arbetsuppgifter. Det kvarlevande traditionella utbildnings- och yrkesvalet är således inte endast ett hot mot kvinnornas möjligheter att få arbete utan även mot deras möjligheter att uppnå kvalificerade arbetsuppgifter och arbetsledande ställning.

Studievägledningen spelar en stor roll för det framtida yrkesvalet. Det är ett steg i rätt riktning, när den praktiska arbetslivsorienteringen i grundskolan inriktas på skilda sektorer, som alla måste ta del av. Det är en möjlighet att lära känna arbetsmiljöer som man tidigare inte kommit i kontakt med.

Skolans studie- och yrkesrådgivning måste dock mycket aktivare uppmärksamma flickornas studie- och yrkesval och inte minst klargöra för dem vilka möjligheter som finns att starta och driva egna företag. Alltför ofta undervisar skolan om arbetsmarknaden bara ur löntagaraspekten.

Flickor bör stimuleras att söka sig till småföretagarutbildning så att kvinnors kreativitet, kunskap och ansvarsvilja kan komma till sin rätt. Inom servicenäringarna och handeln finns för övrigt en lång tradition beträffande kvinnligt företagande som bör framhävas och även tjäna som förebild.

Den nya tekniken, inte minst datatekniken, erbjuder arbetsområden och yrkesinriktningar, som är mycket lämpliga för kvinnor och som utgör viktiga karriärmöjligheter. Datatekniken kan, om möjligheterna tas till vara, bli den hävstång som för in kvinnorna på alla nivåer och inom alla verksamhetsområden på arbetsmarknaden.

Genom att kvinnorna i hög utsträckning kommer att påverkas av införandet av ny teknik på arbetsplatserna är det kvinnorna som har möjligheter att ta vara på den utveckling som den nya tekniken kan ge mot nya och intressanta arbetsuppgifter.

Det råder politisk enighet vad gäller vikten av att åstadkomma jämställdhet mellan könen. Principen om kvinnors lika rättigheter på arbetsmarknaden accepteras av praktiskt taget alla. Däremot återstår det fortfarande mycket innan denna acceptans tar sig uttryck i lika förhållanden mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden. Särskilt viktigt är det då att kvinnorna breddar sitt yrkesval.

Även om skolans studie- och yrkesrådgivning redan under flera år försökt få särskilt flickor att välja studier och yrke efter anlag och förutsättning snarare än efter kön, har detta inte haft tillräckligt bra effekt.

Skolan måste finna vägar att mycket aktivare uppmärksamma flickornas studie- och yrkesval. Dessutom skall skolan upplysa om att egenföretagandet kan vara ett framtida yrke och ge flickorna en positiv syn på teknikens möjligheter att ge arbete och arbetsuppgifter.

Deltidsarbetet måste uppvärderas

Hemarbetande – nästan alltid kvinnor – är ingen enhetlig grupp. En del är hemarbetande endast under relativt korta perioder medan andra är det under lång tid – en del hela livet. Kvinnor som förvärvsarbetar mindre än 10 timmar/vecka eller som har säsongarbete betraktar ofta sig själva som hemarbetande.

De kvinnor som börjar arbeta utanför hemmet efter en tids hemarbete börjar oftast med deltidsarbete. Så gott som hela ökningen av deltidsarbetande mellan åren 1970 och 1980 återfinns hos den grupp av kvinnor som angav skälet "vill inte ha heltid".

Arbetslivscentrum gjorde åren 1978–1981 en undersökning om deltidsarbetet i Sverige. Undersökningen visade sambandet mellan hög kvinnlig förvärvsfrekvens och hög andel deltidsarbetande. Enligt samma undersökning var de heltidsarbetande mer missnöjda med sin arbetstid än de deltidsarbetande.

Många av de män som vill arbeta deltid vågar inte göra det på grund av deltidsarbetets låga status. Även om deltidsarbetandes sjukpenningproblem nu får en lösning återstår vissa regler på arbetsmarknaden som är till nackdel för deltidsarbetande.

Deltidsarbetande kommer också efter i lönehänseende och ges inte utbildning eller karriärmöjligheter.

Deltidsarbete ger småbarnsföräldrar möjlighet att förena ett förvärvsarbete med ansvar och omsorg om barn. Båda föräldrarna måste dock kunna ta detta ansvar.

Deltidsarbetet måste därför uppvärderas. Reglerna kring deltidsarbetets villkor måste ses över.

Ett flexibelt uttag av arbetstid efter olika perioder i livscykeln

Kravet på en generell arbetstidsförkortning stämmer illa med människors önskemål utifrån deras vardagserfarenheter. Däremot finns ett uttalat behov av att kunna anpassa arbetstidsuttaget efter olika perioder i livscykeln.

Det är värdefullt att småbarnsföräldrar och andra som har ansvaret för vård av exempelvis handikappade eller äldre i hemmet har möjligheter till kortare arbetstid. Därför behöver emellertid inte alla ha kortare arbetstid. De som önskar arbeta mer bör givetvis kunna göra det utan hinder.

En och samma människa har olika behov under skilda perioder i livet. Den unga människan som bygger upp ett hem vill arbeta mycket och tjäna bra med pengar. Småbarnsföräldrar har större behov av ledig tid för att öka på

arbetstiden igen då barnen blivit större. Under ytterligare någon period av livet behöver kanske samma person kortare arbetstid för att ta hand om åldrig förälder.

Ny teknik och en utökad tjänste- och servicesektor innebär stora möjligheter till en decentralisering av arbete och boende och förbättrade möjligheter att förena arbetsliv med familjeliv. För såväl kvinnor som män är det väsentligt att dessa möjligheter tas till vara. I stället för den lagstadgade mycket detaljerade reglering av arbetstiden som vi nu har, behöver vi utökade möjligheter att träffa individuella avtal om arbetstidens längd och förläggning.

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att bryta offentliga monopol för att ge kvinnorna möjligheter till egenföretagande, entreprenadverksamhet och en vidgad arbetsmarknad,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skolan aktivare skall uppmärksamma flickornas studie- och yrkesval, upplysa om att egenföretagande kan vara ett framtida arbete och ge dem en positiv syn på den nya teknikens möjligheter att ge arbete och arbetsuppgifter.[1]]

2. att riksdagen hos regeringen begär översyn av deltidsarbetandes villkor,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förenkling av arbetstidslagarna i syfte att åstadkomma större frihet att sluta individuella avtal om arbetstidens längd och förläggning.

Stockholm den 15 januari 1987

Ann-Cathrine Haglund (m) *Birgitta Rydle (m)*

[1] 1986/87:Ub216